

10. Русский семантический словарь. Толковый словарь, систематизированный по классам слов и значений / РАН. Ин-т рус. яз.; Под общей ред. Н.Ю.Шведовой. – Т. 3. – М.: Азбуковник, 2003. – 720 с.
11. Шмелев Д.Н. Очерки по семасиологии русского языка. – Изд. 2-е, стереотипное. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 244 с.

Умовні скорочення лексикографічних джерел

СГ – Словарь української мови. Упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко: В 4-х томах. – Т. 2. - К.: Наукова думка, 1996. – 588 с.

СУМ – Словник української мови: В 11-ти томах. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Т I-XI.

Н.В. Векуа

АНТОНІМІЧНІ ВІДНОШЕННЯ МІЖ ПАРАМЕТРИЧНИМИ ПРИКМЕТНИКАМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЛІНІЙНИХ РОЗМІРІВ ПРЕДМЕТІВ

У пропонованій статті подається аналіз антонімічних відношень між якісними прикметниками на позначення лінійних розмірів, зокрема на позначення довжини.

Мета дослідження полягає в з'ясуванні специфіки складу мікрогрупи на позначення лінійних розмірів (висоти, довжини, глибини, ширини та товщини), внутрішня організація яких базується на протиставленні. На прикладі мікрогрупи на позначення висоти досліджуються межі варіювання семем, кваліфікуються умови розвитку та функціонування переносних значень.

Параметричні лінійні прикметники виступали предметом дослідження в англійській (Ч. Філлмор), німецькій (М. Бірвіш), німецькій з паралелями з англійської (Е. Лайзі), французькій (А. Греймас), російській (Ю.Д. Апресян, Н.Д. Арутюнова, А.Н. Журинський, Е.В. Рахиліна та інші) та українській (Л.А. Лисиченко, О.О. Тараненко, Л.М. Полюга, Т.Г. Линник, Т.А. Щєбликіна та інші) мовах. Це дає підстави стверджувати, що загальні риси семантичної структури значень цих прикметників “притаманні багатьом мовам, а, можливо, й універсальні” [1, 97]. Однак і досі актуальним залишається питання детального та всебічного опису цієї мікросистеми, зокрема антонімічних зв'язків, що виникають між параметричними лінійними прикметниками.

Розмірні, або параметричні, якості фізичних об'єктів, які наповнюють простір, що оточує нас, виражаються геометричними значеннями розмірів. Лінійні розміри відображають здатність об'єктів розташовуватись у певній частині простору, вони несуть інформацію про розташування об'єктів з позиції спостерігача (яка, наприклад, може проявлятися у співвідношенні між висотою, довжиною, глибиною, шириною та товщиною).

Аналізуючи параметричні прикметники на позначення довжини, висоти, ширини, товщини та глибини, А.Н. Журинський стверджує, що визначення певного розміру предмета (його орієнтація) може бути нормальним, миттєвим та перспективним [1, 105 – 108].

Нормальною орієнтацією певного предмета називають звичайне, найчастіше розташування його по відношенню до мовця чи простору, а миттєвою орієнтацією – розташування в момент мовлення.

Вияв миттєвої орієнтації властивий, зокрема, прикметникові *довгий*. Е. Лайзі зазначав: “Довжина не виступає виміром, що виходить від мовця. Якщо я називаю словом *довгий* вагон (дошку, стіл тощо), то один визначений розмір має бути відносно видовженим... І цей розмір залишається незмінним, навіть якщо я обійду вагон навкруги. Напрямок довжини “закріплено”, таким чином, до предмета, а не до мовця” [8, 85]. Так, параметрична характеристика “*широка хустка*” актуалізується якщо відповідний предмет кваліфікують з погляду всієї можливої ширини (хустку необхідно відповідним чином розгорнути) та “*довга хустка*” – коли зав’яжемо та звисимо її довгі кінці; “*широка споруда*” говоримо за умови знаходження навпроти певної споруди з великим фасадом ліворуч та праворуч та “*довга споруда*” – якщо проходимо повз неї.

В нашій цивілізації переважають прямокутні тіла над косокутними, прямі – над скісними тощо, тому переважають предмети з перспективним розміром, адже “якщо один з розмірів предмета – поперечний, то інший його розмір (якщо він є) горизонтальний – перспективний” [1, 107]. Поняття перспективної орієнтації ґрунтується на тому, що класи навколишніх предметів, об’єктів мають приблизно однакові (для певного класу) конструкції та розміри. Наприклад, лексема *глибокий* може визначати перспективний розмір западин або окремих порожнистих предметів. “Саме глибиною називається перспективний розмір у словосполученнях *глибокий ліс* і *глибока оборона*, де ще можна говорити про вихідну точку відліку... ще один випадок розширення цього поняття: *глибока ніша* (відкрита западина) – *глибока стінна шафа* (закрита западина) – *глибока шафа* (окремий порожнистий предмет)” [1, 108].

Дослідники звертають увагу на те, що один з лінійних розмірів – довжина – разом з шістьма іншими параметрами, такими, як час, маса, температура, сила струму, кількість речовини та сила світла, які характеризують властивості матеріального світу та фактично інтерпретують відповідні розділи сучасної фізики, утворюють систему її основних величин; інші величина кваліфікуються як похідні.

Серед лінійних розмірів “тільки висота більш менш однозначно ототожнюється з визначеними векторами, які спрямовані вгору і вниз перпендикулярно до поверхні Землі. Навіть якщо параметр висота характеризує предмети, що на момент мовлення мають іншу орієнтацію в просторі” [5, 121]. Наприклад, зрубане дерево, що лежить на землі (яке, до речі, може визначатись як високим, так і довгим), однак припускається, що за нормою предмет займає вертикальне положення.

Клас розмірних лінійних прикметників об’єднує п’ять мікрогруп антонімічних слів: 1) мікрогрупа на позначення висоти (*високий* – *низький*); 2) мікрогрупа на позначення довжини (*довгий* – *короткий*); 3) мікрогрупа на позначення глибини (*глибокий* – *мілкий*); 4) мікрогрупа на позначення ширини (*широкий* – *вузький*); 5) мікрогрупа на позначення товщини (*товстий* – *тонкий*). Ці прикметники “праслов’янські за походженням і найуживаніші в сучасних літературних мовах... З них найменше змінили семантичний обсяг прикметники на позначення довжини” [3, 44 – 45].

Уявлення щодо кількісних якостей просторових об'єктів, ідеї розміру застосовуються у різноманітних непросторових сферах, що знайшло відображення в мові і зумовило появу переносних значень у параметричних слів. Метафоричні вияви прослідковуються: в семантичному полі часу (*довгий – короткий* день, ніч), у сфері аксіологічних оцінок (*високий – низький* вчинок; *бути високої / низької* думки), у сфері ментальності (*глибокий* розум, *висока* матерія), у сфері соціальних відношень (*бути на короткій нозі; поставити на широку ногу; мати довгі / короткі руки*), у сфері непросторових розмірних величин (*висока / низька* температура; *висока / низька* зарплата; *високий / низький* бал). Така різноманітність у проявах метафори просторового розміру зумовлена унікальною властивістю розмірів, що відрізняють їх від інших фізичних величин, – їх наочністю.

Мікрогрупу лінійних розмірних прикметників на позначення *великої – малої* висоти в сучасній українській літературній мові репрезентує загальномовна антонімічна пара *високий – низький*.

Семеми *високий – низький* праслов'янського походження. Це були слова з досить розгалуженою семантикою. Так, прикметник *високий* вживався для позначення висоти будь-яких предметів, відстані розташування по вертикалі, а також у значенні “благородний, величний” (про суспільне становище). Припускають, що частина цих значень могла виникнути під безпосереднім впливом прикметника *великий* [3, 46]. Лексеми *великий* і *високий* часто сприймаються як позитивно оцінні. Семема *високий* інколи вживається як синонім до семеми *великий* і вступає в антонімічні відношення з прикметником *низький* і, навпаки, можливе функціонування антонімічної пари *маленький – високий*, наприклад: *Коли я їхав на фронт, так ці хлопці були маленькі, а тепер вони були дуже високі, багато з них поженилися і навіть мають дітей* (В. Сосюра). Виникнення протиставлень *великий – низький* та *маленький – високий* можна пояснити тим, що: 1) лексеми *великий, високий, малий* і *низький* можуть уживатися у тотожних атрибутивних групах до означуваних іменників; 2) у значенневих структурах параметричних прикметників є тотожні дефініції, наприклад, семантичні складники: “дуже великий, значно більший від звичайного кількістю, інтенсивністю”, “важливий за своїм значенням; видатний, почесний”, “знатний, аристократичний; визначний за суспільним становищем” об'єднують прикметники *великий* і *високий*; спільними диференційними множниками для лексем *малий, низький* є такі: “невеликий, незначний за розміром, за кількістю, силою, інтенсивністю”, “який не належить до привілейованих верств суспільства”; 3) параметричним прикметникам *великий – малий* притаманний більший значенневий обсяг, тому вони мають здатність найповніше втілювати в собі семантичний зміст усіх параметричних прикметників на позначення більших – менших розмірних ознак, інтерпретуючи одночасно всі великі й малі розміри.

Антонімізація прикметників зі значенням висоти за їх основними значеннями відбувалася вже у найдавніші періоди. Слово *низький* у давньоукраїнській мові вживалось у значенні малої висоти будь-яких предметів та у значенні “який не належить до знатного роду, до привілейованих верств суспільства”. Такі семи семеми *низький* мали протиставні відповідники у значенневій структурі антонімічного слова *високий*.

Основними лексемами на позначення малої висоти в українській мові виступають прикметники *низький* та *невисокий*. За спостереженням дослідників,

прикметник *низький* трапляється майже вдвічі частіше за *невисокий*. Т.Г. Линник зазначає, що “кількість його вживань у значенні конкретного розміру фізичних предметів тотожна кількості однопланових вживань прикметника *невисокий*” [3, 108]. Значеннєва різниця між цими лексемами полягає не тільки в тому, що *невисокий* є проміжним членом у контрарному протиставленні *високий – невисокий – низький*, ідеться, насамперед, про диференціацію сфер розподілу сполучуваності *невисокий* та *низький* з різними семантичними категоріями іменників. Так, *низький* рідко поєднується з іменниками на позначення осіб і набагато частіше – з іменниками зі значенням неживих об’єктів, рослин. Прикметник *невисокий*, навпаки, частіше поєднується з іменниками на позначення осіб (зросту людини і розміру частин тіла – лоба). Ці твердження можна проілюструвати такими прикладами: *Та зробимо в хатці низенькі пороги, Щоб нас не минали дідусі убогі* (М. Рильський); *Парк поріс деревами, низькими та стрункими, з рівними голими стовбурами* (Ю. Тарнавський); *Був там Юхим Кричун, невисокий, русявий і довгорукий...* (В. Сосюра); *Задумливі, ніжно-суворі, і світло-карі очі, орлиний ніс, невисокий лоб, тонкі брови* (В. Сосюра). Такі особливості вживання, можливо, можна пояснити небажанням внесення до оцінки категоричності, властивої прикметникові *низький*, а це вимагає його заміни прикметником на *не-*, який має “значення протилежності з відтінком помірності, або негострого контрасту” [7, 154].

Антонімічні семени *високий – низький* характеризують вертикальний розмір об’єкта чи предмета, але не будь-який предмет можна охарактеризувати як *високий* чи *низький*. Ці прикметники, позначаючи розмірну ознаку, “вимагають деякої самостійності та ізольованості предмета: про ринву, що пролягає від жолоба на даху до землі, говорять не *висока*, а *довга*” [1, 98]. Також не охарактеризувати як *високий* чи *низький* предмет, прикріплений “своєю верхньою частиною до іншого предмета і спрямований униз (рука, гроно, рукав тощо)” [1, 99].

Можна стверджувати, що розмірна характеристика за висотою може бути притаманна предметам, об’єктам: 1) самостійним й ізольованим, а не таким, що входять до складу предмета, 2) сукупний розмір яких може бути як великим, так і малим, 3) вертикально розташованим, причому таке розташування властиве їм самим, а не надане людиною. Розмірна характеристика за висотою притаманна тільки тим предметам, які більшою або меншою мірою відповідають вимогам, наведеним вище. Грунтуючись на цьому можна припустити, що “в основі цих ознак лежить виділення з різних предметів тих властивостей, які найближчі до властивостей самої людини: справді, людина так само є самостійним відносно великим предметом, їй властива інгерентна вертикальна орієнтація” [1, 99].

Не поєднуються (або дуже рідко поєднуються) антонімічні прикметники *високий – низький* з іменниками типу *антена* (автомобіля), *пляшка*, *свічка* тощо, можливо, тому, що, як правило, ці предмети мають сталий розмір, який майже не відрізняється від еталонного розміру. Всі вони мають приблизно однакові розмірні ознаки, встановлені людиною для зручності у щоденному використанні.

На підставі визначення змісту лексем *високий – низький* і кількісно порівнюючи їх семи, можна констатувати, що антоніми мають майже однакову функціонально-значеннєву продуктивність. У семантичній структурі прикметника *високий* [СУМ, I, 492 – 493] виділяється дев’ять значеннєвих складників, а у прикметника *низький* [СУМ, V, 412] – сім.

Семантичну структуру протиставних лінійних прикметників на позначення великої – малої висоти поділено на три групи значень: перша група об'єднує номінативні та номінативно-похідні значення, друга – переносні (похідні) значення, третя – коннотативні значення.

Перша група об'єднує прямі (номінативні) та номінативно-похідні значення, що протиставляються. Антонімічні відношення виникають між номінативними значеннями прикметників *високий* – *низький*: *високий* “який має велику відстань знизу вгору; який має висоту, більшу від звичайної, середньої; протилежне *низький*” – *низький* “який має малу відстань від нижньої частини до верхньої або який має висоту меншу від звичайної для таких предметів; протилежне *високий*” (*А спробуйте ви пройти по одній рейці од будки до будки або стрибнути з високої верби в Дінець, ударитись головою об затоплений човен і лишитись живим...*(В. Сосюра); *Стояла там княжа лавка, покрита волохатим ведмедном, а перед нею – низький столик, дуже зручний для розглядання на ньому то сього, то того* (П. Загребельний).

Протиставляються диференційні семантичні множники на позначення високого – низького зросту людини: *високий* “людина, яка має зріст вищий, більший за звичайний середній” – *низький* “людина, яка має невисокий зріст”, наприклад: *Не бачив одягу на дівчині, не закримічав на ній нічого, не зауважував нічого, не міг би навіть сказати, чи висока вона, чи низька, хоч і дивився на неї згори вниз...* (П. Загребельний); *Батько її, Іполит Вікентійович, огрядний і високий, з гордо поставленою головою, був подібний на золотого лева* (В. Сосюра); *Ззаду вона виглядала, як низький, згорблений чоловік* (Ю. Тарнавський).

До цієї групи належать контрарні номінативно-похідні значення семем: *високий* “який знаходиться на далекій або значній віддалі від землі, від якої-небудь поверхні; який міститься на великій висоті” – *низький* “який міститься на невеликій, близькій від землі віддалі; який розташований нижче від звичайного рівня” (*І всі ми приязним дивились оком На ключ гусей, що плив шляхом високим, І причувались в гоготанні їх Добросусідські вигуки та сміх, Як тут, у нас* (М. Рильський); *Упала грудьми на низьке поруччя й глянула вниз по схилу, до криниці-самотечі* (С. Тудор).

Протиставляються семантичні множники антонімічних слів *високий* – *низький*: *високий* - “тонкий, пронизливий (про звук, голос і т. ін.)”, *низький* – “який звучить грубо (про звуки, голос і т. ін.); протилежне *високий*” (*Високим тенором трамвай співав* (І. Жиленко); *Беручи голосом високу ноту, випустив стрілу, вона розбила скло* (Ю. Тарнавський); *Я зрозумів уперше, що трагедії потрібні для гармонії, мов низькі тони в музиці* (Ю. Тарнавський); *Гомонять. Підноситься понад усі один голос, низький та гулкий – говорить коротко, наказуюче* (С. Тудор). Антонімічність стає невід'ємною частиною змістового наповнення цих диференційних семантичних множників. Вона невід'ємна не тільки від предметно-логічного компонента номінативного значення, що позначає велику – малу висоту об'єктів, а й від номінативно-похідного значення на позначення високих – низьких звуків. Таким чином, можна стверджувати, що семантична структура кожного члена протиставлення без закладеної у ній самій семантичної протилежності втрачає визначення та зміст. Це підтверджується лексикографічною практикою. Цікавим є те, що СУМ фіксує антонімічність не тільки між номінативними значеннями 1, а ще й між значеннями 8 слова *високий* та значенням 7 лексеми *низький*.

До другої групи належать переносні лексичні значення, які “формується у словниковому складі внаслідок називання словами з прямим номінативним значенням інших предметів, явищ, ознак” [7, 103]. Ця група об’єднує такі діаметрально протилежні семантичні показники аналізованих слів: *високий* – “дуже великий, значно більший від звичайного кількістю, інтенсивністю, силою тощо” та *низький* – “невеликий, незначний щодо кількості, сили, інтенсивності тощо” (*О, ранкова врочиста мить! На все зійшов високий спокій* (Ю. Клен); *Хто знає, що таке вечірні перельоти, Той знає радощі високі на землі* (М. Рильський).

Ця група об’єднує безеквівалентні значеннєві показники (тобто такі, що “вказують на додаткову семічну інформацію в змісті тільки одного з членів протиставлення” [6, 88]), що входять до семантичних структур антонімічних слів: *високий* – “небуденний, значніший від звичайного, сповнений глибокого змісту; спрямований на здійснення благородної мети; піднесений, урочистий” (*Він мав високий дар Гніт ненавидіти і люд любити босий* [про І. Франка] (М. Рильський); *Він рицар був високої мети, Він ворог був лукавства і облуди* (М. Рильський); *...нікому нема діла до того, чи ти встиг там щось ухопити, чи випив свою склянку вина, єдину тут радість для багатьох, надто ж для тих, що виконують тільки чорну роботу і ніколи не будуть втаємничені у високе мистецтво творіння й здоблення книг* (П. Загребельний); *Я співчуваю літакам, що їм вітри мордують крила, деревам, горам, маякам, дзвіницям, дивакам мандрівним – всім, хто обрав собі похід і боротьби високу ноту* (І. Жиленко); “урочисто-піднесений, вишуканий (про стиль, слова, мову тощо)” (*висока мода, високий стиль*); *низький* – “який не досяг певної норми, звичайного рівня розвитку, свідомості тощо”.

Третю групу складають коннотативно зумовлені лексичні значення, суть яких полягає в тому, що номінативний зв’язок з позначуваним ускладнюється додатковою оцінною інформацією (позитивною чи негативною): *високий* – “важливий за своїм значенням; видатний, почесний” та *низький* – “негідний, підлий, безчесний (про людину та її вчинки)”.

На окрему увагу заслуговують значеннєві інтерпретації прикметників *високий* – *низький*, антонімічні відношення між якими ґрунтуються на протиставленні, *високий* – “знатний, аристократичний”, *низький* – “який не належить до знатного роду, до привілейованих верств суспільства” (*Щоб засвідчити своє високе походження, Константин Багрянородний намагався вивищитися над усіма своєю вченістю* (П. Загребельний).

Антонімічні відношення, що виникають між словами *високий* – *низький* – це семантичні відношення, які актуалізуються при кожному вживанні полярний (крайніх) значень цих слів, наприклад: позначення *великої* – *малої* висоти об’єкта чи предмета, *високого* – *низького* зросту людини, *високого* – *низького* звука, голосу тощо. Максимальна протилежність для кожного конкретного вживання залежить від характеру семантики слів та їх сполучуваності. Так: між загальномовними антонімами *високий* – *низький* не виникає протиставних відношень у сполученнях слів *високе* дерево – *низький* голос, тому що прикметник *високий* у сполучі *високе* дерево позначає висоту об’єкта, вищу за еталон, а прикметник *низький*, поєднуючись з іменниками на позначення звуків, позначає тональність, що належить до нижнього регістру. Між семемами *високий* – *низький* антонімічні відношення виникають за умови їх функціонування з тотожними загальними семантичними інтерпретаціями, а

саме: протиставні лексеми *високий* – *низький* у поєднанні з іменником *дерево* мають загальний семантичний показник “висота об’єкта”, а в поєднанні з іменником *голос* – “висота звука”. Отже, члени антонімічної пари “завжди виступають як співвідносні, симетричні поняття” [4, 68].

Отже, антонімічні відношення між прикметниками ґрунтуються на засадах семантичної валентності. Їх можна ідентифікувати у відповідних контекстах, тому що план змісту будь-якої лексичної одиниці реалізується не ізольовано, а в безпосередніх зв’язках з іншими лексемами у межах речення, висловлення.

Протиставлення *високий* – *низький*, виступаючи (у номінативному значенні) як оцінка великої – малої висоти об’єктів, предметів тощо, “характеризуються визначеними парадигматичними властивостями (фронтальною протилежністю та різницею за однією диференційною ознакою), пов’язаними з їх основною синтагматичною функцією – здатністю протиставлятися в тотожних позиціях” [4, 80 – 81].

Загальну сутність антонімів можна визначити відповідно до їх функціональних властивостей: 1) це пари слів, які найкраще виражають протилежність; 2) це слова, у семантичній інтерпретації яких відображається їх взаємна протилежність одне одному (підтверджується лексикографічною практикою).

Антонімічні лінійні прикметники *високий* – *низький* можуть сполучатися з групами іменників на позначення: 1) зросту людини, тварини (*висока* / *низька* людина, тварина); 2) висоти рослин (*високе* – *низьке* дерево, кущ, квітка); 3) деяких частини обличчя (*високі* – *низькі* брови, лоб (чоло)); 4) природних утворень (*висока* – *низька* гора, морський прибій, хвиля, сонце, небо); 5) споруд, будівель та їх частин (*високий* – *низький* будинок, двері, вікно, поріг, стріха); 6) предметів меблів (*високий* – *низький* стілець, стіл, шафа); 7) голосу, звуку, сміху, що належать до верхнього / нижнього регістру та з іншими групами.

Загальнономовні антоніми *високий* – *низький* виступають компонентом 1) фразеологізмів (*випала висока честь, високі матерії, птах високого лету, високої думки, високої проби, високої марки, витати у високих сферах, на високих нотах, наплювати (плювати) з високого дерева, віддати (класти) низький поклін (уклін), птах низького лету, низької проби* та інші). Прикметники *високий* – *низький*, які виступають компонентом фразеологізму, десемантизуються та, відповідно, втрачають антонімічні відношення. Але, залежно від притаманної їм значеннєвої кваліфікації, можуть протиставлятися фразеологічні сполуки, до складу яких входять лексеми *високий* – *низький*, наприклад: *Бути про когось високої думки* – *бути про когось низької думки* (оцінювати кого-, що-небудь дуже добре чи дуже погано); *високої проби* – *низької проби, птах високого лету* – *птич низького лету*;

2) стійких мовних сполук (*висока* / *низька температура, високий* / *низький бал*, але *висока* мода, можливо, немає протилежного члена тому, що немає реалії, яку можна було б назвати сполученням “*низька мода*”, адже є мода (“недовготривале панування в суспільстві певних смаків, що виявляється в зовнішніх формах побуту, особливо в одязі” [СУМ, IV, 775]) та *висока мода* (як напрям у створенні предметів одягу, у яких реалізується відповідний авторський дизайн).

Специфічною рисою мікрогрупи на позначення висоти є те, що вживання форм вищого ступеня порівняння якісних прикметників *вищий* і *нижчий* “у сталих словосполученнях, які виражають цілісну назву і фактично збігаються у

функціональному плані з одиничними лексемами, призводить до втрати ними первісного значення вищої міри ознаки” [7, 331 – 332]. Десемантизовані форми вищого ступеня ілюструють такі приклади: *нижчий тип тварин, вища школа, вища математика, нижчий сорт, вища кваліфікація* тощо. Такі сталі сполучення слів втрачають здатність вступати в антонімічні відношення, але в мові художнього тексту, залежно від певної значеннєвої конотації, можливе функціонування протиставних сталих сполук *вища освіта – нижча освіта (В Ізраїлі вже не знають, що робити з тією вищою освітою. Там треба нижчої освіти, а її немає* (П. Загребельний).

Проведений аналіз дозволяє зробити такі висновки:

- мікрогрупу лінійних прикметників утворюють п’ять мікрокласів антонімічних прикметників: на позначення висоти, довжини, глибини, ширини, товщини;
- антонімічні відношення між лінійними прикметниками виникають тільки за умови їх функціонування з тотожними загальними значеннєвими інтерпретаціями;
- сутність антонімів, зокрема лінійних якісних прикметників, можна визначити відповідно до функціональних властивостей: по-перше, це слова, у семантиці яких відображається взаємна протилежність; по-друге, ці пари слів найкраще виражають протилежність.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що в ньому на прикладі однієї з мікрогруп лінійних розмірів (мікрогрупи на позначення довжини) з’ясовується специфіка складу мікрогруп такого типу, визначаються межі варіювання семем, кваліфікуються умови розвитку та функціонування переносних значень.

Одержані результати можуть бути використані у практиці викладання курсу української мови, зокрема лексикології, у проведенні спецкурсів і спецсеминарів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Журинский А.Н. О семантической структуре пространственных прилагательных // Семантическая структура слова. Психолингвистические исследования. – М.: Наука, 1971. – С. 96 – 124.
2. Комиссаров В.Н. Проблема определения антонима (О соотношении логического и языкового в семасиологии) // Вопросы языкознания. – 1957. - № 2. – С. 49 – 58.
3. Линник Т.Г. Параметричні прикметники і їх становлення. – К.: Наукова думка, 1982. – 198 с.
4. Новиков Л.А. Антонимия в русском языке (Семантический анализ противоположности в лексике). – М.: Изд-во Московского ун-та, 1973. – 290 с.
5. Семенова С.Ю. О некоторых свойствах имен пространственных параметров // Логический анализ языка. Языки пространств / Отв. ред. Н.Д. Арутюнова, И.Б. Левонтина. – М.: Языки русской культуры, 2000. – С. 117 – 125.
6. Сырбу Р. Семный анализ антонимов (методический аспект) // Русский язык за рубежом. – 1975. - № 5. – С. 86 – 89.
7. Сучасна українська літературна мова: Підручник / За ред. А.П. Грищенка. – 3-тє вид., допов. – К.: Вища школа, 2002. – 439 с.
8. Leisi E. Der Wortinhalt. Seine Struktur im Deutschen und Englischen. – Heidelberg, 1953. – P.82 – 103.

Умовні скорочення лексикографічних джерел

СУМ – Словник української мови: В 11 томах. – Т. I – XI. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980.